

**КРЕМЕНЕЦЬКА ОБЛАСНА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ОСВІТИ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА,
ІННОВАЦІЇ»**

19 ЛИСТОПАДА 2019 РІК

Кременець – 2019

УДК 378:0056
ББК 74.58 + 88

Матеріали II всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку освіти: теорія, практика, інновації» [текст] за заг. редакцією Т. В. Бешок. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2019. 140 с.

Опубліковано тези доповідей вчених, науково-педагогічних працівників, аспірантів, магістрантів, студентів Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, Рівненського інституту Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».

Відповідальність за зміст, добір та викладення фактів у статтях несуть автори. Матеріали публікуються в авторській редакції.

© ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка
©Автори статей

Пушкар Оля ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	77
Теслюк Уляна САМОВИРАЖЕННЯ ЗРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРЕДМЕТ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	82
Харчук Антоніна РОЛЬ Т. ФЛІДНЕРА, Х. ШРЕДЕР-БРЕЙМАН У РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ.....	84
Хомич Тетяна ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ ЯК АКТИВНОГО МЕТОДУ СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	90
Шаварин Леся ПОЕТИЧНІ ТВОРИ ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	96
Шкред Юлія СПЕЦИФІКА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІСІ.....	99

4. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Федюк Галина, Литвин Андрій ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ.....	104
Шуляк Марія ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	110

5. ТВОРЧІСТЬ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ

Ганжа Наталія ТВОРЧІСТЬ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ.....	116
Михайловська Жанна РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ.....	119
Чорна Любов ТВОРЧІСТЬ, ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРАЦІ ПЕДАГОГА.....	121
Якимова Яна РОЛЬ ТВОРЧОСТІ У ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	125

6. ПРОБЛЕМИ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Андрієвська-Семенюк Ольга ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	129

7. ДУХОВНІСТЬ І КУЛЬТУРА ЗНАНЬ І НАВЧАННЯ

Колісник-Гуменюк Юлія ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «КУЛЬТУРА».....	134

4. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 377.1:37.047:624

Федюк Галина,
аспірант Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
Литвин Андрій
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності,

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ

Анотація. У статті висвітлені та проаналізовані результати констатувального етапу експериментального дослідження, мета якого полягала у з'ясуванні стану розвитку педагогічної майстерності вчителів природничих предметів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) у процесі неперервного самовдосконалення. Орієнтирами для цього обрано: сформованість педагогічних цінностей і мотивації до неперервного професійного самовдосконалення, професійно-педагогічна компетентність, творча активність та самореалізація вчителів, а також їхні очікування від різних форм підвищення кваліфікації.

Ключові слова: заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО), вчителі природничих предметів, педагогічна майстерність, неперервне професійне самовдосконалення, констатувальний експеримент

Постановка та актуальність проблеми. У Концепції Державної цільової соціальної програми підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти акцентується на необхідності підвищення її якості та пріоритетності, поліпшення природничо-математичної підготовки учнів в умовах становлення і розвитку високотехнологічного інформаційного суспільства в Україні. Це проголошено необхідною умовою формування інноваційного суспільства та підвищення конкурентоздатності економіки держави [1]. У зв'язку з цим до вчителів природничих предметів ЗЗСО висувуються підвищені вимоги, однією з яких є неперервне особистісне та професійне самовдосконалення з метою розвитку педагогічної майстерності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми педагогічної майстерності та її розвитку у вчителів досліджували Ю. Азаров, А. Астахов, Ф. Гоноболін, В. Загвязінський, І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Лавріненко, А. Макаренко, В. Семиченко, В. Сластьонін, В. Сухомлинський, Н. Тарасевич, Г. Хозяїнов, О. Щербаков та ін. Опіраючись на їхні праці та відповідно до завдань нашого дослідження педагогічну майстерність вчителя природничих предметів ЗЗСО розглядаємо як інтегративну характеристику його високої професійно-педагогічної компетентності, зумовлену особистісними і професійними якостями, що виявляються в досконалому володінні предметом, здатності до продуктивної педагогічної взаємодії з

учнями, творчості в навчально-виховній діяльності, готовності до постійного особистісного та професійного саморозвитку, що в комплексі забезпечує належний рівень організації природничої підготовки учнів ЗЗСО.

Мета статті – висвітлити стан розвитку педагогічної майстерності вчителів природничих предметів ЗЗСО у процесі неперервного професійного самовдосконалення на основі результатів педагогічного експерименту.

Виклад основного матеріалу. На його констатувальному етапі у 2014-2015 рр. було опитано (бесіди та анкетування) 127 вчителів природничих предметів міських і сільських ЗЗСО у Львівській обл. з питань їхнього професійно-педагогічного саморозвитку. Опитування здійснювалось до та після підвищення кваліфікації у Львівському ІІПО. У ньому взяли участь: 28 вчителів зі стажем роботи до 3 р., 58 – від 3 до 10 р., 41 – більше 10 р.

За результатами проведених до початку підвищення кваліфікації індивідуальних бесід виявилось, що 93,7% респондентів усвідомлюють важливість постійної роботи щодо вдосконалення своїх компетентностей, однак цілеспрямовано цим займаються лише 63,8%. Напрямами свого професійного саморозвитку вчителі вважають вивчення методичної літератури, пошук готових вказівок і рекомендацій, застосування чужих розробок уроків і позакласних заходів. 36,2% вчителів займаються самоосвітою час від часу, не мають власної програми професійного зростання та розвитку педагогічної майстерності.

Опитування також виявило такі недоліки: вчителі мають незадовільні методологічні знання (92,9%), недостатньо володіють комунікативною компетентністю (27,6%), не готові до роботи у профільній старшій школі (47,2%). Виявилось, що більшість молодих учителів (зі стажем роботи до 3 р.) не вважає за необхідне планувати роботу з подальшого розвитку власної педагогічної майстерності та підвищення професійного рівня; 71,4% – визначають готовність до самовдосконалення як «низьку» або «недостатню».

Для збирання більш достовірного емпіричного матеріалу про рівень педагогічної майстерності вчителів природничих предметів було проведене експрес-анкетування після підвищення кваліфікації у Львівському ІІПО. Під час опрацювання одержаних даних аналізувалися і співставлялися відповіді педагогів із різним стажем роботи задля виявлення впливу на рівень сформованості педагогічної майстерності особистого досвіду освітньої діяльності. Також порівнювався ступінь сформованості предметно-педагогічної компетентності молодих фахівців, що закінчили педагогічні заклади вищої освіти (10 осіб) і класичні університети (18 осіб) із метою визначення впливу базової освіти на рівень педагогічної майстерності вчителя. Розглянемо результати анкетування за блоками питань.

1. Рівень сформованість педагогічних цінностей і мотивації вчителя до неперервного професійного самовдосконалення. Результати анкетування засвідчили, що вчителі, переважно, усвідомлюють педагогічні цінності в сучасних умовах реформування галузі й розуміють необхідність розвитку педагогічної майстерності для підвищення якості та ефективності освітнього процесу. Практично всі анкетовані вчителі зі стажем роботи від 3 до 10 років (58 осіб) відзначили значущими для себе запропоновані

педагогічні цінності: усвідомлення необхідності самовдосконалення та саморозвитку – 98,3%; прагнення до творчої самореалізації у професійній діяльності – 96,6%; бажання досягти високого результату освітнього процесу – 93,1%. Тобто, досягнення високого рівня педагогічної майстерності є для них особистісно та професійно вартісними.

Із запропонованих шести головних компетентностей професійно-педагогічної діяльності, до найбільш вагомих ця група респондентів віднесли: організацію освітньої діяльності – 75,9%; професійно важливі якості вчителя – 70,0%; забезпечення інформаційної основи освітньої діяльності – 62,0%. Натомість, відзначені компетентності, що мають менше значення: розроблення програми діяльності й ухвалення педагогічних рішень – 34,5%; мотивація освітньої діяльності учнів – 27,6%; визначення цілей і завдань освітньої діяльності – 20,7%. Вважаємо, що ці компетентності теж надзвичайно важливі для реалізації державних стандартів освіти і впровадження нового механізму сертифікації педагогічних працівників.

Оцінюючи вмотивованість вчителів, ми виявили, що з усіх опитаних учителів у розвитку педагогічної майстерності вбачають можливість самореалізації (57,5%) і вважають її основою для підвищення ефективності освітнього процесу (55,1%), що характеризує внутрішню мотивацію до виконання освітньої діяльності та неперервного професійного самовдосконалення вчителів природничих предметів. Водночас відзначимо, що значній частині педагогів притаманна зовнішня мотивація до якісного виконання освітньої діяльності та розвитку педагогічної майстерності, їхнє професійне самовдосконалення – це вимога адміністрації (34,6%), необхідна умова для атестування (29,1%), можливість збільшити заробіток (25,2%).

Дослідження показало, що одним із провідних мотивів професійного самовдосконалення вчителя є розуміння значення його результатів для підвищення ефективності власної діяльності, що веде до зростання якості результатів освітнього процесу – підготовленості учнів.

2. Рівень професійно-педагогічної компетентності. Недостатня вмотивованість і недооцінювання значущості розвитку власної педагогічної майстерності та підвищення свого професійного рівня відображається і в досить невисокому рівні предметно-педагогічної компетентності вчителів.

За результатами анкетування встановлено, що актуальними предметно-педагогічними компетентностями, такими як: мотивація освітньої діяльності учнів; професійно важливі якості вчителя – на рівні майстерності володіють менше чверті опитаних вчителів і не мають труднощів ще близько 40%. Більш високо педагоги оцінили володіння компетентністю з організації освітньої діяльності (63,8% і 26,0%); забезпечення інформаційної основи освітньої діяльності (43,3% і 48,0%). Проте, визначення цілей і завдань педагогічної діяльності, а також розроблення програми діяльності та ухвалення педагогічних рішень, здійснюють на високому рівні менше 15%.

Професійно-педагогічна компетентність учителя оцінювалась на цьому етапі також за допомогою експертів, яким було запропоновано заповнити підготовлену форму. За результатами опрацювання цих даних, середня

сформованість професійно-педагогічної компетентності вчителів природничих предметів становить 71,7%.

Окрім цього, в анкеті було передбачено питання на виявлення ускладнень і недоліків у виконанні освітньої діяльності у ЗЗСО (рис. 1).

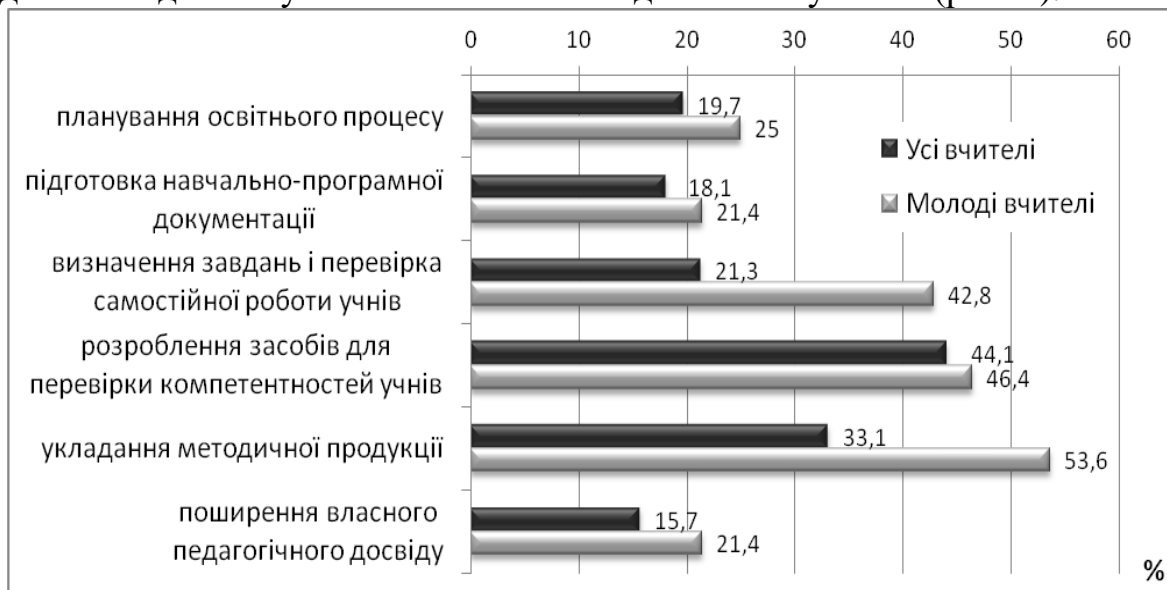

Рис. 1 – Ускладнення та недоліки у виконанні освітньої діяльності за даними самооцінювання вчителів природничих предметів

Серед основних ускладнень викладачі відзначили: розроблення контрольно-оцінних засобів для перевірки компетентностей учнів (44,1%); укладання методичної продукції – вказівок, рекомендацій (33,1%); визначення завдань і перевірку самостійної роботи учнів (21,3%); планування роботи (19,7%); підготовку навчально-програмної документації (18,1%); поширення власного педагогічного досвіду (15,7%). При цьому зазначимо, що молоді педагоги більше схильні вважати недоліками своєї діяльності її методичні компоненти; разом із тим, на їхній погляд, вони достатньо компетентні в плануванні, складанні навчально-програмної документації та проведенні контрольних заходів.

3. Вивчення творчої активності та самореалізації вчителів. Третій блок питань анкети передбачав оцінку творчої активності і самореалізації педагогів у освітній діяльності. На запитання: «У чому виявилася Ваша творча активність за останні 5 років?» близько половини вчителів природничих предметів (47,2%) назвали участь у конференціях та інших науково-методичних заходах, причому деякі з них (10,2%) опублікували не лише тези і матеріали у збірниках праць, а й наукові статті. Близько третини педагогів (33,8%) реалізували інноваційні методи і технології у своїй професійній діяльності, майже всі з них (30,7%) різними способами узагальнили власний педагогічний досвід.

Самореалізація вчителів також виявлялася переважно в методичній діяльності. Експертиза навчально-методичного забезпечення з природничих предметів показала, що автори компонентів навчально-методичного забезпечення часто не розуміють специфіки виду методичної розробки, не враховують необхідність компетентнісної підготовки учнів, планують

однотипні контрольні-оцінні засоби. Розроблені методичні продукти не повністю відповідають змісту навчання, передбаченому державними стандартами освіти. Повний комплект навчально-методичного забезпечення з предмета викладання, що відповідав би вимогам, не подав жоден учитель.

Вчителям зі стажем роботи понад 10 років ми пропонували виконати (за бажанням) одне з таких завдань [2]: 1) проаналізуйте основні причини труднощів і недоліків у педагогічній роботі; 2) запропонуйте педагогічні умови зростання успішності навчально-виховної діяльності учнів; 3) назвіть напрями підвищення ефективності роботи вчителів природничих предметів; 4) охарактеризуйте свої слабкі та сильні сторони як вчителя. Однак ці завдання з різних причин (непідготовленість до науково-педагогічного аналізу, відсутність досвіду виконання методичної роботи, дефіцит часу тощо) не виконали 70,7% досвідчених учителів, що взяли участь в анкетуванні. Серед недоліків у власній освітній діяльності майже половина цих педагогів (48,8%) вказали, що недостатньо поширюють свій педагогічний досвід. Це підтвердила й експертиза їхніх методичних матеріалів.

4. Очікування вчителів від різних форм підвищення кваліфікації. Ми вважали доцільним додатково виявити і проаналізувати, що хочуть одержати вчителі природничих предметів під час підвищення кваліфікації. Було виявлено, що для професійного саморозвитку педагоги надають перевагу та регулярно застосовують такі способи, як пошук і використання інформації з Інтернет-джерел – 68,5%; відвідування семінарів методичних об'єднань – 67,7%; участь у науково-практичних семінарах і конференціях – 49,6%; консультації з методистами – 48,8%; навчання на курсах підвищення кваліфікації – 42,5%; ознайомлення з науково-педагогічною та методичною літературою, педагогічною періодикою – 41,7%. При цьому молоді педагоги відвідують наукові заходи і методичні об'єднання значно рідше за більш досвідчених, менше вивчають спеціалізовані наукові та методичні видання, однак активніше використовують інформацію та ресурси з електронної мережі. Можливості методичної служби закладу освіти, діяльність методичних працівників різних рівнів, працівників курсів підвищення кваліфікації, на жаль, ще недостатньо оцінена та затребувана вчителями.

Під час планового підвищення кваліфікації понад сімдесят відсотків вчителів природничих предметів (70,9%) віддавали перевагу практико орієнтованим курсам, тобто можливості брати участь у майстер-класі, тренінгах. Майже третина респондентів хотіли б обговорити труднощі в освітній діяльності з колегами з інших закладів освіти (30,7%). Також вчителі бажали отримати консультацію у фахівця системи підвищення кваліфікації (25,2%). У потребах педагогів зі стажем і молодих учителів виявлені певні відмінності; останні менше бажають проведення експертизи своїх навчально-методичних матеріалів (лише 21,4%), але більше хотіли б навчитися під керівництвом працівників ОППО готувати проекти програм, дидактичних і методичних матеріалів (57,1%).

Порівняння очікуваного вчителями впливу від зростання їхньої педагогічної майстерності на підвищення ефективності освітньої діяльності показало, що 60% педагогів не переконані в реальності цих змін. Загалом,

респонденти відзначали, що розвиток педагогічної майстерності викликає позитивні зміни в підготовці до атестації (56,7%) і покращує якість проведення занять (77,2%), однак, лише на думку 39,4% опитаних рівень засвоєння знань і вмінь учнів зростає суттєво.

Тобто констатуємо, що 2/3 вчителів природничих предметів не бачать взаємозв'язку між результатами підвищення власної педагогічної майстерності та зростанням ефективності освітнього процесу в цілому, не пов'язують його з результатами професійного самовдосконалення. При цьому бажання розвиватися у них знижується через недостатню оцінку їхньої роботи з розвитку педагогічної майстерності адміністрацією закладу.

Отже, експрес-опитування показало, що вчителі природничих предметів розвивають педагогічну майстерність несистемно. У багатьох із них не сформована мотивація до самовдосконалення власної професійно-педагогічної діяльності. Такий стан пояснюємо практикою підвищення кваліфікації та післядипломної освіти вчителів, яка недостатньо зорієнтована на формування в них навичок і потреби в неперервному професійному самовдосконаленні, «творінні» себе як майстра педагогічної праці.

Зібраний фактологічний матеріал дав змогу виділити рівні сформованості педагогічної майстерності вчителів природничих предметів (рис. 2).

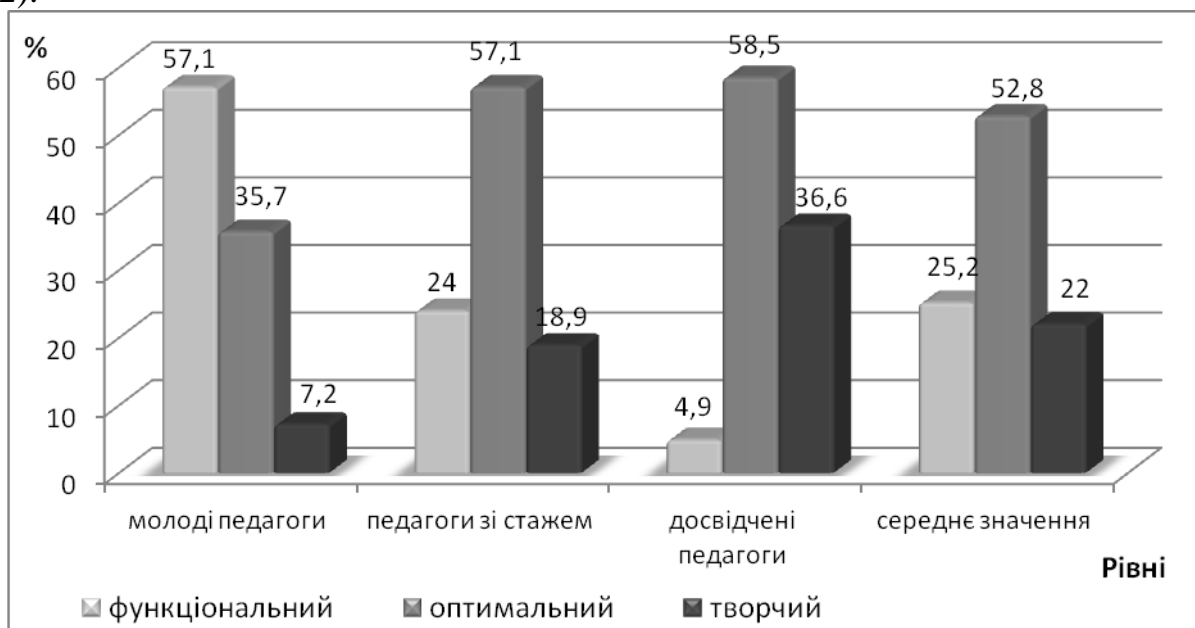

Рис. 2 – Рівні педагогічної майстерності вчителів природничих предметів

Як видно з рис. 2, значна частина (25,2%) вчителів мали недостатній рівень сформованості педагогічної майстерності: низьку мотивацію до покращення освітньої діяльності, не усвідомлювали потреби самовдосконалення, відчували різноманітні труднощі в освітньому процесі та його самоаналізі тощо. При цьому значна кількість учителів розраховують на підтримку та допомогу більш досвідчених колег і компетентних методистів ЗЗСО, орієнтовані на професійну самоосвіту та професійне спілкування, в тому числі, в Інтернет-середовищі, що дозволяє їм збагатити власний

методичний досвід завдяки співпраці з педагогічними працівниками інших ЗЗСО, отримати експертну оцінку методичних матеріалів.

Висновки. та перспективи подальших досліджень. Отже, в результаті констатувального експерименту виявлено позитивний вплив на самовдосконалення вчителів таких чинників: досвід виконання освітньої діяльності, що підтверджується більш високим рівнем сформованості педагогічної майстерності серед вчителів, які мають великий стаж роботи у ЗЗСО; базова освіта в педагогічному ЗВО; участь у науково-практичних заходах і відвідування семінарів методичних об'єднань; узагальнення та розповсюдження свого педагогічного досвіду.

Емпірично підтверджена необхідність інтегрування діяльності курсів підвищення кваліфікації, методичних об'єднань і професійно-педагогічної самоосвіти вчителів, реалізації мережевої взаємодії педагогів у межах регіонального інформаційно-методичного середовища, а також науково-методичного та експертно-консультативного супроводу самовдосконалення вчителя методистами системи підвищення кваліфікації, НМЦ і ЗЗСО.

Перспективи подальших досліджень бачимо у розробленні методики розвитку педагогічної майстерності вчителів природничих предметів у процесі неперервного професійного самовдосконалення та обґрунтуванню педагогічних умов її реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти на період до 2015 р.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серп. 2010 р. № 1720-р URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1720-2010-p>.

2. Чемерилова И. А. Формирование готовности будущего педагога к профессиональному самосовершенствованию : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Чувашский госуниверситет им. И. Н. Ульянова. Чебоксары, 1999. 192 с.

Шуляк Марія,
магістрант Кременецької обласної
гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті розглянуто український народний фольклор як феномен всебічного розвитку та впливу на особистість, становлення національної свідомості та народної приналежності. А також проаналізовано його значення у системі професійної підготовки майбутнього вчителя музики. Оскільки глобалізація стирає межі самобутнього та унікального виконання музичного фольклору, особлива увага студентів-викладачів повинна бути спрямована на розвиток єдиної уніфікованої культурної